

Saksframlegg

Arkivsak-dok. 22/12613-15
Saksbehandler Kari Kleivset

Utvalg	Møtedato
Ungdommens fylkesutvalg 2025	15.05.2025
Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Agder	14.05.2025
Råd for likestilling, inkludering og mangfold i Agder	15.05.2025
Hovedutvalg for utdanning og folkehelse	28.05.2025
Fylkesutvalget	03.06.2025
Fylkestinget	17.06.2025

Enhetlig tilbud om sunn, bærekraftig og lokal mat i fylkeskommunens videregående skoler

Fylkeskommunedirektørens forslag til vedtak

1. For å sikre sunt og bærekraftig mattilbud på alle videregående skoler, må dette være et enhetlig tilbud. Fylkeskommunens videregående skoler skal i størst mulig grad følge kostrådene fra Helsedirektoratet.
2. Energidrikk skal ikke tilbys i Agder fylkeskommunens enheter.
3. Fylkeskommunenens videregående skoler gis tilbud om gratis opplegg for sprudlevann og vann med isbiter dersom de ikke tilbyr brus. På sikt vil målet være å ikke tilby brus i noen av skolene.
4. Elevråd inkluderes i prosessen med å endre tilbudet i kantinene.
5. Det utarbeides nødvendig materiell og tilgjengeliggjøres fagressurser for veiledning for å støtte skolene i arbeidet.

Vedtaket gjelder fra 1. januar 2026. Tiltakene iverksettes fortløpende fra da av, og skal være fullført i alle fylkeskommunens skolekantiner i løpet av 2026.

Vedlegg

Sammendrag

Saksopplysninger

Agder fylkeskommune følger opp den nasjonale strategien for Matnasjon Norge ved å gjennomføre prosjekt Matregion Agder 2022-2025.

Kantina er hjertet i skolen og derfor i seg selv en selvsagt arena for praktisk pedagogisk undervisning og en sosial arena for elever og ansatte. I det videre arbeidet må en legge stor vekt på at tiltakene støtter opp slik at kantina videreutvikles som en sosial arena der elevene samles.

Kantina kan fungere som en læringsarena for hva sunn mat er. Ikke alle elever har tilgang på sunn hverdagsmat utenfor skolen. Kantina bør gjenspeile det man lærer i skolens undervisning: Kompetansemål fellesfagene i Naturfag: Gjør rede for funksjonene til noen næringsstoffer og diskuter hvorfor et variert kosthold er viktig i et helse- og bærekraftperspektiv. Tverrfaglige mål med Folkehelse og livsmestring: Gi elevene kompetanse til å forstå sin egen kropp og ivareta sin egen fysiske og psykiske helse. Elevene skal kunne forholde seg kritisk til og bruke helserelatert informasjon til å ta gode og ansvarlige valg knyttet til helse, sikkerhet og miljø i både hverdags- og arbeidsliv.

Kostråd fra Helsedirektoratet

Vi vet at sunt kosthold har et stort forebyggende potensial når det gjelder risiko for ikke-smittsomme sykdommer, som hjerte- og karsykdom, diabetes og kreft. Rådene er basert på kunnskapsoppsummeringer, der man ser på sammenhengen mellom kosthold og helse. Kostrådene utgjør en veiledning til et helsefremmende kosthold.

- Ha et variert kosthold, velg mest mat fra planteriket og spis med glede.
- Frukt, bær eller grønnsaker bør være en del av alle måltider.
- La grovt brød eller andre fullkornsprodukter være en del av flere måltider hver dag.
- Velg oftere fisk og sjømat, bønner og linser enn rødt kjøtt. Spis minst mulig bearbeidet kjøtt.
- Ha et daglig inntak av melk og meieriprodukter. Velg produkter med mindre fett.
- Godteri, snacks og søte bakevarer bør begrenses.
- Drikk vann!

Inntak av energidrikk

Energidrikk kan gi ulike helseutfordringer:

- Dårlig søvnkvalitet og kortere søvn lengde
- Angst og depresjon
- Dårligere skoleprestasjoner
- Emaljeskade på tennene (uopprettelig)
- Abstinens (hodepine, kvalme mm)

(Kilde: Consumption of energy drinks by children and young people: a systematic review examining evidence of physical effects and consumer attitudes. C. Ajibo et al. Public Health, 2023)

Fylkeskommunens skoleeieransvar for å følge opp mat og måltider i skolen

Retningslinjer for mat og måltider i skolen er forankret i lovverket med retningslinjer for mat og måltider i skolen. Opplæringsloven (§ 9a-1), som gjelder både skole og SFO, slår fast at alle elever har rett til et godt fysisk og psykososialt skolemiljø som fremmer helse, trivsel

og læring. Folkehelseloven (med forskrift) stiller krav til at kommunen og fylkeskommunen skal fremme folkehelse innen sine oppgaver og funksjoner og ha oversikt over helsetilstand og påvirkningsfaktorer (§§ 4, 5, 7, 20, 21). Sunn mat og gode måltider er en viktig del av et godt skolemiljø. Forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler mv. (14) skal bidra til et bedre oppvekst- og læringsmiljø for elevene i skolen og er hjemlet i folkehelseloven. Ifølge § 7 skal skolen være helsemessig tilfredsstillende. Dette innebærer blant annet å sikre måltidenes ernæringsmessige og sosiale verdi.

Innkjøpsprosesser

Gjennom våre innkjøp og innkjøpsprosesser har Agder fylkeskommune en viktig rolle, med mange muligheter for å bidra til en ønsket samfunnsutvikling. Dette handler blant annet om utvikling av det lokale nærings- og arbeidslivet, en god forvaltning av regionens ressurser, sosialt ansvar, styrket forsyningssikkerhet, klima og miljø, og om å bidra til at regionen utvikler sine muligheter i det grønne skiftet.

Betydning for regionen

Fylkeskommunens innkjøp kan bidra til å styrke regionens miljømessige, økonomiske og sosiale bærekraft. Agder fylkeskommune skal bidra til å øke bruken av lokale råvarer både når vi serverer mat, og når vi bestiller matservering. Maten skal i størst mulig grad være produsert i regionen, være bærekraftig og bidra til god folkehelse

Retningslinjer for bestilling av mat til møter og arrangementer

Det er utarbeidet retningslinjer datert 26.08.2024 for bestilling av mat til møter og arrangementer med vekt på at Agder fylkeskommune skal bidra til:

- Økt bevissthet om økonomisk, sosial og klima- og miljømessig bærekraft
- Økt kunnskap om hvilke produkter matregion
- Agder kan levere i ulike sesonger
- Bedre mulighetene for bruk av lokale produkter
- Gi lokale produsenter mer forutsigbarhet omkring levering av produkter
- Styrket lokal matvaresikkerhet og produksjonskapasitet
- Bedre folkehelse

Pilotprosjektet «Sunne og bærekraftige kantiner med lokal mat»

Agder fylkeskommune inngikk, etter en anbudsprosess, en avtale med veiledningsorganisasjonen Matvalget om praktisk veiledning av skolekantiner i forbindelse med satsingen Matregion Agder 2022-2025.

Veiledningsprosjektet heter Bærekraftige og sunne kantiner med lokal mat fra Agder. Målet er å få skolene til å lage mat fra grunnen av, med lokale råvarer fra Agder, som er helsemessig bra for elever og ansatte. Å gi elevene tilgang på et sunt, fullverdig og rimelig måltid på skolens område. Gjennom dette bidrar man til å styrke folkehelse, lokale produsenter og næringer.

Avtalen i dag er veiledning av syv pilotskolekantiner. Videre sier avtalen at de øvrige skolekantinerne får oppfølging gjennom kurs, digitalt materiell og frivillig samtale. Prosjektet går til og med mars 2026.

Vurderinger

Å øke andel sunn, bærekraftig og lokal mat vil bidra til å utvikle det systematiske arbeidet for å fremme folkehelsen. Dette kan gi bedre arbeidsmiljø og øke gjennomføringen av videre utdanning. Når det bestilles mat til fylkeskommunale møter og arrangementer, kan vektlegging av sunn og lokal mat fra Agder bidra til at serveringssteder øker sitt utvalg av lokal mat og produsenter av lokal mat får bedre mulighet for å levere produkter.

Budsjett

Aktivitet	Budsjett	Merknad
Ansattressurser i skolene for omlegging av kantinedrift	1 000 000	Kartlegge ressursbehov
Utstyr for effektiv drift av kantinene	1 000 000	Innkjøp som følge av kartlegging og veiledning
Utarbeide materiell	100 000	Digital informasjon
Veiledning av fagperson	400 000	Frikjøp av kompetent ansatt på en av kantinene
Totalt	2 500 000	

Skolene har meldt en bekymring knyttet til foreslått endring der de frykter at endringen kan føre til redusert inntekt til kantina. Dette kan medføre utfordringer med å dekke de årlige utgiftene til driften. Det er også meldt en bekymring der elever vil benytte andre utsalgssteder i nærheten av skolen. Dette kan igjen svekke muligheten skolen har til å utvikle kantina som en sosial arena for elevene. Det er viktig å være oppmerksom på disse forholdene i implementeringsperioden. En mulighet som kan motvirke dette er å bidra med ekstra resurser til kantinedriften. Dette er det ikke tatt høyde for i denne saken, men det bør vurderes underveis om implementering av endringene har ført til utfordringer som svekker skolens mulighet til å utvikle kantina som en viktig sosial arena for elevene.

Regionplan Agder 2030

Regionplan Agders fremtidsbilde sier blant annet at trygghet, trivsel og verdsetting av mangfold gir grunnlag for at alle barn og unge får oppfylt sitt potensial til læring. De som har behov for særskilte oppfølging eller tilrettelegging blir tidlig identifisert og får kvalifisert hjelp.

Det er fokus på å gi barn og unge lærelyst og kompetanse som fremmer demokrati, medborgerskap, internasjonal forståelse, god folkehelse, livsmestring og bærekraft. Ansatte i barnehage og skole har nødvendig og oppdatert kompetanse.

Økonomiske konsekvenser

Fylkeskommunedirektøren vil avsatte ressurser til omlegging av kantinene i 2026, nødvendig materiell og fagressurser for veiledning for å støtte skolene i arbeidet.

Konklusjon

1. For å sikre sunt og bærekraftig mattilbud på alle videregående skoler, må dette være et enhetlig tilbud. Fylkeskommunens videregående skoler skal i størst mulig grad av mattilbudet følge kostrådene fra Helsedirektoratet.
2. Energidrikk skal ikke tilbys i Agder fylkeskommunens enheter.
3. Fylkeskommunenens videregående skoler gis tilbud om gratis opplegg for sprudlevann og vann med isbiter dersom de ikke tilbyr brus. På sikt vil målet være å ikke tilby brus i noen av skolene. Det gjøres en ny vurdering av dette senere.
4. Elevråd inkluderes i prosessen med å endre tilbudet i kantinene.
5. Det utarbeides nødvendig materiell og tilgjengeliggjøres fagressurser for veiledning for å støtte skolene i arbeidet.

Vedtaket gjelder fra 1. januar 2026. Tiltakene iverksettes fortløpende fra da av, og skal være fullført i alle fylkeskommunens skolekantiner i løpet av 2026.

Kristiansand, 08.05.2025

Tine Sundtoft
Fylkeskommunedirektør

fylkesdirektør